19.4.2021

Asia: Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta: Vahva ja yhtenäinen EU – kohti kestävämpää Euroopan unionia (4/2021)

1. Keskeiset huomiot

Sitra kiittää mahdollisuudesta lausua Suomen EU-politiikkaa koskevasta selonteosta[1] (alempana selonteko). Lausunto on tehty ekologisen kestävyyden näkökulmasta ja keskittyy selonteon lukuun 3 (3.1-3.10). Sitran lausunnon keskeiset huomiot on koottu alle.

- Sitra pitää hyvänä, että ilmastoneutraalin talouden luominen nähdään välttämättömänä EU:n kilpailukyvyn, ekologisen kestävyyden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden mahdollistavalle kasvulle. Ekologisen kriisin ratkaisu edellyttää kuitenkin myös luonnon monimuotoisuuden varjelemista ja luonnonvarojen käytön saattamista kestävälle tasolle.
- On ilahduttavaa, että selonteossa alleviivataan ympäristö-, ilmasto- ja kestävän kehityksen tavoitteiden läpileikkaavuutta EU:n toiminnassa.
- Suomen tulisi tehdä työtä sen eteen, että EU:n päästövähennystavoite olisi kunnianhimoisempi, vähintään 65 prosenttia vuonna 2030 verrattuna vuoteen 1990. Tämä on linjassa EU:lle kuuluvan päästövähennysvastuun kanssa oikeudenmukaisuusperusteen näkökulmasta.
- On pidettävä huolta, että julkisen talouden toimet ja investointien ohjaus edistävät EU:n biodiversiteettistrategian tavoitteita.
- Suomen tulisi ajaa EU-tason tavoitteita raaka-aineiden käytön rajaamiseksi. Tämä olisi johdonmukaista suhteessa Suomen strategiseen kiertotalousohjelmaan ja sitä koskevaan valtioneuvoston periaatepäätökseen.
- Kotimaan havainnot turpeesta luopumisen sosiaalisesti kestävistä keinoista voivat olla arvokkaita myös muissa EU-maissa oikeudenmukaisen siirtymän edistämiseksi. Vastaavasti Suomessa tulisi hyödyntää muiden EU-maiden hyviä käytäntöjä.
- Edistämällä kestävän elvytyksen kriteerien mukaista koronanjälkeistä elvytystä muiden EU-maiden keskuudessa Suomi voi nousta kokoaan suuremmaksi vaikuttajaksi myös oikeudenmukaisen siirtymän toteuttamisessa.
- On hyvä, että kauppapolitiikka nivotaan selonteossa kestävän kehityksen ja ilmastotavoitteiden edistämiseen. Kansainvälisen kaupan jättiläisenä EU:lla on merkittävää vipuvoimaa ilmasto- ja ympäristötoimien kunnianhimon tason edistämiseen kumppanimaissa.

2. Suomen on kiritettävä eurooppalaista kestävyyspolitiikkaa

Suomi ja maailma kamppailevat toista vuotta globaalin terveyskriisin keskellä. Samalla maailmanlaajuinen ekologinen kriisi etenee: ilmasto kuumenee, luontokato kiihtyy ja ympäristö pilaantuu kaikkialla maailmassa[2]. Maapallon kantokykyyn sopeutuminen vaatii talouden toimintojen ja yhteiskunnan rakenteiden muuttamista vähäpäästöisiksi, resurssiviisaiksi ja luontoa vahvistaviksi. Suomen tulee omilla toimillaan ja osana Euroopan unionia vastata johdonmukaisella politiikalla ekologisen kriisin haasteisiin.

Sitra näkee valtioneuvoston selonteon painotukset suurelta osin oikeansuuntaisina. On positiivista, että selonteossa ilmastoneutraalin talouden luominen nähdään välttämättömänä EU:n kilpailukyvyn, ekologisen kestävyyden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden mahdollistavalle kasvulle

[1] Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta: Vahva ja yhtenäinen EU – kohti kestävämpää Euroopan unionia https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162702

[2] UNEP (2021): Making Peace With Nature (Executive Summary), s. 17-20

Vihreän kehityksen ohjelma on rohkea visio kasvun luomisesta ilmastoa ja luontoa vahvistavilla ratkaisuilla. EU:n toimenpide-ehdotusten ja Suomen kannanmuodostuksen niihin on edistettävä voimakkaasti ilmastoneutraaliustavoitteen saavuttamista ja luontokadon pysäyttämistä. Euroopan vihreän kehityksen ohjelman, *do no harm* -periaatetta tulee noudattaa[3]. Onkin ilahduttavaa, että selonteossa vaaditaan ympäristö-, ilmasto- ja kestävän kehityksen tavoitteiden läpileikkaavuutta EU:n toiminnassa.

Vihreä siirtymä tunnistetaan selonteossa vienti- ja liiketoimintamahdollisuuksien näkökulmasta kilpailukykyä kasvattavana tekijänä. EU:n lisäksi maailman suurimmat taloudet[4] ovat asettaneet ilmastoneutraaliustavoitteet. Vastedes talouskasvun mahdollisuudet kytkeytyvät vahvasti vähäpäästöisten ratkaisujen edistämiseen.

Sitra on selvittänyt kasvun ja päästöjen irtikytkentää päätyen johtopäätökseen, että hiilidioksidipäästöjen leikkaaminen merkittävästi 1,5 asteen tavoitteen mukaisesti ja talouden kasvu bruttokansantuotteella (BKT) mitattuna voivat tapahtua samanaikaisesti[5]. Tämä vaatii kuitenkin syvällisiä muutoksia yhteiskunnan perustavanlaatuisiin teknologis-taloudellisiin järjestelmiin sekä onnistumista negatiivisten päästöteknologioiden nopeassa kehittämisessä ja käyttöönotossa. Ekologisen kriisin ratkaisu edellyttää kuitenkin myös luonnon monimuotoisuuden varjelemista ja luonnonvarojen käytön saattamista kestävälle tasolle.

2.1. EU:n ilmastopolitiikan kunnianhimon täytyy kasvaa

Suomen kansallinen hiilineutraaliustavoite vuodelle 2035 on yksi kunnianhimoisimmista tavoitteista EU:ssa ja maailmassa. Tavoite heijastaa globaalien päästöjen vähentämisen välttämättömyyttä sekä innostaa muita EU-maita omien tavoitteidensa ja toimiensa määrittämisessä. Tavoitteen saavuttaminen kustannustehokkaasti edellyttää kansallisten päästövähennystoimien ja hiilinielujen vahvistamisen lisäksi päästövähennyksiä kiihdyttävää EU-tason ilmasto- ja energiapoliittista sääntelykehikkoa.

Joulukuussa 2020 EU-johtajien sopima päästövähennystavoite[6] vuoteen 2030 mennessä (vähintään 55 prosenttia vuoden 1990 tasoon verrattuna) on askel oikeaan suuntaan. Se on silti riittämätön suhteessa selonteossa esitettyyn tavoitteeseen pysäyttää globaalin keskilämpötilan nousu 1,5 asteeseen. Suomen tulisi tehdä työtä sen eteen, että EU:n päästövähennyspolku olisi kunnianhimoisempi, päästövähennystavoitteen tulisi olla vähintään 65 prosenttia vuonna 2030 verrattuna vuoteen 1990. Tämä on linjassa EU:lle kuuluvan päästövähennysvastuun kanssa[7] oikeudenmukaisuusperusteen näkökulmasta, vuoden 2019 UNEP Emissions Gap -selvityksen[8] pohjalta.

Sitra painottaa, että ilmastoneutraaliuteen tulisi EU-tasolla pyrkiä viimeistään vuoteen 2040 mennessä, kuten Suomen ilmastopaneelin analyysi osoittaa[9]. Tämä olisi selonteossakin korostetun, tutkittuun

---

[3] Euroopan vihreän kehityksen ohjelma https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:52019DC0640 :"Se on uusi kasvustrategia, jonka tavoitteena on tehdä EU:sta oikeudenmukainen ja vauras yhteiskunta, jonka talous on moderni, resurssitehokas ja kilpailukykyinen. Kasvihuonekaasujen nettopäästöistä pyritään eroon vuoteen 2050 mennessä, ja kasvuun pyritään lisäämättä resurssien käyttöä. "

[4] Nature: Net-zero pledges must be meaningful to avert climate disaster: https://www.nature.com/articles/d41586-021-00864-9

[5] https://www.sitra.fi/julkaisut/kasvua-tukevat-paastottomat-kehityspolut-vuoteen-2050/#esipuhe

[6] https://www.consilium.europa.eu/media/47327/1011-12-20-euco-conclusions-fi.pdf

[7] https://caneurope.org/content/uploads/2020/09/CAN_Europe_65percent_is_feasible_sep20_short2.pdf

[8] UNEP (2019): Emissions Gap Report (Executive Summary): https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/30798/EGR19ESEN.pdf?sequence=13

[9] https://www.ilmastopaneeli.fi/wp-content/uploads/2019/10/Finlands-globally-responsible-contribution_final.pdf

tietoon nojaavan päätöksenteon mukainen tavoite. Se tukisi paremmin myös Suomen kansallisen tavoitteen saavuttamista.

On hyvä, että päästöjen vähentämisen ensisijaisena ja kustannustehokkaimpana keinona nähdään EU:n päästökauppajärjestelmän uudistaminen kunnianhimoa ja päästökaupan ohjausvaikutusta vahvistavalla tavalla. Samalla selonteossa tunnistetaan myös muiden ilmastokriisin hillinnän keinojen edistäminen, kuten metsä- ja maankäyttösektorin nielujen vahvistaminen. Selonteossa esitetään viisaasti uusiutuvien polttoaineiden ohjaamista erityisesti lento- ja meriliikenteeseen sekä raskaaseen liikenteeseen, joiden dekarbonisoiminen akkuteknologian avulla on toistaiseksi haastavaa.

2.2. Luontokadon pysäyttämisellä on kiire – kiertotalous tarjoaa ratkaisuja

Luonnon monimuotoisuus on viime vuosikymmeninä köyhtynyt nopeammin kuin koskaan aiemmin aiemmin ihmiskunnan historiassa. Elämälle välttämättömät luonnon perustoiminnot heikentyvät. Luontokato on yksiselitteisesti seurausta ihmisen toiminnasta. Arviolta puolet globaaleista ilmastopäästöistä ja noin 90 prosenttia luontokadosta aiheutuu luonnonvarojen käyttöönotosta ja jalostuksesta[10]. Siirtymä hiilineutraaliin kiertotalouteen luo ratkaisuja luontokadon pysäyttämiseen sekä ilmastokriisin hillintään. Kiertotalouden edistämisen tulee olla Suomen EU-politiikan keskeisiä tavoitteita. Ilman kiertotaloutta ilmastoneutraalin ja luontoa vahvistavan talouden luominen on mahdotonta.

Suomi on ilmaissut tukensa EU:n biodiversiteettistrategian kunnianhimoisille tavoitteille mm. suojelupinta-alan laajentamiseksi ja elinympäristöjen ennallistamiseksi. Luonnon monimuotoisuutta koskevien tavoitteiden saavuttaminen riippuu niin ikään vahvasti muiden politiikka-alojen, esimerkiksi maatalous- tai talouspolitiikan, toimista ja ohjauksesta. Talouskasvuun luonnon köyhtymisen kustannuksella ei ole enää varaa, sillä monet kriittisen tärkeät ekosysteemit lähestyvät hälyttävää tilaa[11]. On pidettävä huolta, että julkisen talouden toimet ja investointien ohjaus edistävät EU:n biodiversiteettistrategian tavoitteita.

Kiertotalous tarjoaa työkaluja, joilla voidaan elvyttää ja monipuolistaa taloutta, luoda laadukkaita työpaikkoja ja hillitä ekologista kriisiä. Siihen nähden, että hallitusohjelma[12] asettaa yksiselitteisen tavoitteen vahvistaa Suomen roolia kiertotalouden edelläkävijänä, selonteossa otetaan melko maltillisesti kantaa EU:n kiertotalouden toimintasuunnitelman[13] painopisteisiin. Ohjelman kunnianhimoisen toteutuksen edistäminen on Suomen kilpailukyvylle tärkeä intressi. Suomen kannattaa vaikuttaa vahvasti EU:n kestävien tuotteiden politiikkaan ja standardointiprosesseihin. Edelläkävijämaat, jotka ovat kärjessä mukana luomassa standardeja, ovat myös kilpailussa ja viennissä etulyöntiasemassa.

Suomen tulisi ajaa EU-tason tavoitteita raaka-aineiden käytön rajaamiseksi. Tämä olisi johdonmukaista suhteessa Suomen strategisen kiertotalousohjelman tavoitteeseen[14] ja sitä koskevaan valtioneuvoston periaatepäätökseen[15], joissa kuvataan kansalliset raaka-aineiden käyttöä koskevat tavoitteet. Näissä

---

[10] Kansainvälisen luonnonvarapaneelin (IRP) Global Resources Outlook (2019)

[11] HM Treasury (2021): The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review (Abridged version)

[12] Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma (2019) Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta, luku 3.1. Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi, tavoite 6. https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/hiilineutraali-ja-luonnon-monimuotoisuuden-turvaava-suomi

[13] Uusi kiertotalouden toimintasuunnitelma - Puhtaamman ja kilpailukykyisemmän Euroopan puolesta: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:52020DC0098

[14] Ks. esim. https://ym.fi/kiertotalousohjelma ja https://ym.fi/-/kiertotalousohjelman-tavoitteena-vahentaa-uusiutumattomien-luonnonvarojen-kulutusta

[15] https://ym.fi/documents/1410903/42733297/Valtioneuvoston+periaatep%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s+8.4.2021+kiertotalouden+strategisesta+ohjelmasta.pdf/aee1e0d0-802f-b272-e424-

linjataan, että Suomessa kotimaisten primääriraaka-aineiden kokonaiskulutus vuonna 2035 ei ylittäisi vuoden 2015 tasoa. Samansuuntaisesti Euroopan parlamentti on EU:n kiertotalouden toimintasuunnitelmaa koskevassa päätöslauselmassaan vaatinut sitovia tavoitteita EU-tasolla materiaalien käytön vähentämiseksi ja ympäristöjalanjäljen pienentämiseksi[16]. Asettamalla kunnianhimoisen kansallisen tavoitteen raaka-aineiden käytölle Suomi voi toimia esikuvana ja vaikuttaa vahvasti EU-tason tavoitteeseen, jonka asettaminen tukisi suomalaisten kiertotalousratkaisujen vientiedellytyksiä. Lisäksi Suomen tulisi toimia EU-tasolla päättäväisesti sen eteen, että komission käynnistämän globaalin kiertotalousallianssin[17] puitteissa edistetään globaalin luonnonvarasopimuksen syntyä.

Selonteossa esiin nostetussa uusiutuvien luonnonvarojen kestävässä käytössä on otettava huomioon kestävän biomassan saatavuuden rajallisuus ja vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen. Viimeisimmän arvion[18] mukaan EU-tasolla metsähakkuiden todellinen määrä on korkeampi kuin EU-maiden virallinen tilastointi osoittaa, ja suuri osa tilastoinnin ylittävästä osuudesta menee puun energiakäyttöön. Suomalaisessa kontekstissa suojelualojen ja hakkuukertymän samanaikainen voimakas lisääminen on hyvin haastavaa[19]. Toimet yhdellä osa-alueella voivat nostaa kustannuksia tai vaikuttaa heikentävästi toisen osa-alueen tavoitteiden saavuttamiseen. Nämä osin ristiriitaiset ambitiot on punnittava tarkasti, kun Suomi muodostaa kantaansa mahdolliseen LULUCF-asetuksen uudistukseen, metsästrategiaan ja biodiversiteettistrategian alaisiin lainsäädäntöaloitteisiin.

3. Onnistunut vihreä siirtymä on oikeudenmukainen ja johtaa kestävään kasvuun EU:ssa sekä kumppanimaissa

Siirtyminen ilmastoneutraaliin talouteen muuttaa talouden rakenteita ja vaatii yhteiskuntien perusinfrastruktuurin päivittämistä. Siirtymällä olisi maltillisen arvion mukaan vuoteen 2050 mennessä jopa viiden miljoonan uuden työpaikan nettovaikutus Euroopassa[20], erityisesti uusiutuvan energian, maatalouden ja rakentamisen aloilla. Siirtymän vaikutukset jakautuisivat kuitenkin epätasaisesti. Valmiiksi vähiten kehittyneet, fossiilisesta tuotannosta ja hiili-intensiivisistä aloista riippuvaiset alueet olisivat suurimman rakennemuutoksen kohteena. Siirtymän sosiaalisen hyväksyttävyyden edistämiseksi EU:n täytyy tukea näitä alueita. Suomalaiset havainnot turpeesta luopumisen sosiaalisesti kestävistä keinoista[21] voivat olla arvokkaita myös muissa EU-maissa. Vastaavasti Suomessa tulisi hyödyntää muiden maiden parhaita käytäntöjä. Oikeudenmukaisen siirtymän edistämiseksi tarvitaan yhteistyötä, parhaiden käytäntöjen jakamista sekä panostuksia uudelleen- ja täydennyskoulutukseen.

Suomen tulisi painottaa, että EU:n oikeudenmukaisen siirtymän on tapahduttava keinoilla, jotka sosiaalisen oikeudenmukaisuuden lisäksi vähentävät päästöjä ja tosiasiallisesti vievät alueiden taloutta kohti kestäviä elinkeinorakenteita myös lyhyellä aikavälillä. Onkin hyvä, että selonteossa kiinnitetään huomiota jäsenvaltion sitoutumiseen ilmastotavoitteisiin edellytyksenä tuen saamiselle. Päästöoikeuden hinta vaikuttaa jo vahvasti fossiilisten energianlähteiden tuotantokustannuksiin ja siten tuotantoalueiden elinvoimaan. Edistämällä koronanjälkeisen kestävän elvytyksen kriteereitä[22] muiden

---

50c9cd1c5f5e/Valtioneuvoston+periaatep%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s+8.4.2021+kiertotalouden+strategisesta+ohjelmasta.pdf?t=1617783970488

[16] Euroopan parlamentin päätöslauselma EU:n kiertotalouden toimintaohjelmasta (kohta 6, sivu 7)
[17] Concept Note Global Alliance on Circular Economy and Resource Efficiency: https://ec.europa.eu/environment/international_issues/pdf/GACERE%20Concept%20Note.pdf
[18] EU Joint Research Centre (2021): Analysis of wood resource balance gaps for the EU
[19] VNTEAS (2021): Kustannusvaikuttavat keinot metsäluonnon monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttämiseksi
[20] McKinsey (2020): How the European Union could achieve net-zero emissions at net-zero cost
[21] Sitra (2020): Turpeen käytöstä luopuminen
[22] Sitra (2020): Arviointikriteeristö: Miten tunnistaa kestävät elvytystoimet?

EU-maiden keskuudessa Suomi voi nousta kokoaan suuremmaksi vaikuttajaksi oikeudenmukaisen siirtymän toteuttamisessa. Suomen on luonnollisesti itsekin noudatettava kestävän elvytyksen logiikkaa. Omassa kestävän kasvun ohjelmassaan Suomi on sitoutunut kohdentamaan vähintään 50 prosenttia elvytysvaroista vihreään siirtymään – tästä tulee pitää kiinni toimenpanovaiheessa.

On hyvä, että kauppapolitiikka nivotaan selonteossa kestävän kehityksen ja ilmastotavoitteiden edistämiseen. EU on maailman suurin viejä ja tuoja tuotteiden ja palveluiden yhteenlasketun arvon perusteella[23]. Sillä on merkittävää vipuvoimaa ilmasto- ja ympäristötoimien kunnianhimon tason edistämiseen kumppanimaissa. Suomen tulisi tukea vahvasti EU:n kauppapolitiikan tarkastelussa[24] esitettyjä pyrkimyksiä sisällyttää Pariisin sopimuksen velvoitteiden noudattaminen EU:n kauppa- ja investointisopimuksiin. EU:n ja G20-maiden välisten kauppa- ja investointisopimusten osalta Suomen tulisi myös vaatia kirjaukset osapuolten yhteisestä, IPCC:n suosituksiin perustuvasta ilma stoneutraaliuspyrkimyksestä. On myös pidettävä huolta siitä, että WTO:n piirissä EU tuo vihreää ja kestävää kauppaa vahvistavat elementit, kuten ympäristöteknologian sekä päästöjä vähentävien tuotteiden ja palveluiden kaupan vapauttaminen, esille.

EU:n tuonti aiheuttaa merkittävää metsäkatoa trooppisilla alueilla[25]. Siksi Suomen tulisi ottaa vahvasti kantaa valmisteilla olevan, EU:hun tuotujen tuotteiden globaaleja metsäkatovaikutuksia vähentävän toimenpide-ehdotuksen puolesta[26]. Fossiilitukien ja muiden ympäristölle haitallisten tukien leikkaukset olisivat myös tärkeä pyrkimys, jota Suomen tulisi edistää EU-tasolla n. Kehittyvien maiden mahdollisuuksia tarttua vihreisiin arvoketjuihin suuntaamalla aid-for-trade -kehitysyhteistyörahoitusta mm. Kiertotaloushankkeisiin tulisi tukea.

Helsingissä 19.4.2021

Mari Pantsar

Johtaja

Kestävyysratkaisut

Sitran visiona on, että Suomi menestyy rakentamalla reilua, kestävää ja innostavaa tulevaisuutta, jossa ihmiset voivat hyvin maapallon kantokyvyn rajoissa. Työssämme painottuu kolme teemaa: ratkaisujen löytäminen ekologiseen kestävyyskriisiin, reilun datatalouden edistäminen sekä demokratian ja osallisuuden vahvistaminen. Talouden uudistaminen kestäväksi ja kilpailukykyiseksi nivoutuu aiempaa vahvemmin kaikkeen toimintaamme.

---

[23] DG Trade Statistical Guide 2020

[24] EU Trade Policy Review 2021

[25] WWF (2021): Stepping Up? The Continuing Impact of EU Consumption on Nature Worldwide

[26] https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12137-Minimising-the-risk-of-deforestation-and-forest-degradation-associated-with-products-placed-on-the-EU-market
https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12137-Minimising-the-risk-of-deforestation-and-forest-degradation-associated-with-products-placed-on-the-EU-market